

VASY GÉZA

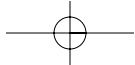
Föld, víz, fű

Rút szábarita vázzá satnyultunk-e ismét, letépvé fényes nemzeti bélyegünket, miként Berzsenyi Dániel írta ezt több mint kétszáz éve a maga korának magyarjairól? S beteljesültek-e Kölcsy és Ady rémlátomásai? S helyénvaló-e ha mindig Nyugat-Európával vetjük egybe a magunk sorsát, s ebből vonjuk le a tragikus következtetéseket?

Az Európa szó föníciai eredetű, s napnyugatot jelent, eredetileg tehát iránt s ahhoz csatolható tájegységet. Így viszont a Föld bármely pontján létezőnk, ahhoz képest létezik nyugat s természetesen kelet is. Miután azonban az emberiség kultúrájának, szellemi-technikai-tudományos fejlődésének a központja az első évezredben véglegesen benépesülő Európa lett, Ázsia s később a többi földrész lakosai számára Európa Nyugatot jelentette, már nemcsak földrajzi, hanem civilizációs-kulturális értelemben is. Európa kis alapterületű földrész, s voltaképpen csak történelme, szerepe indokolja Ázsiától való elkülönítését. Azonban ez a kis terület sem volt sohasem egységes sem szellemiségét, sem fejlődését tekintve. A második évezred középső évszázadaiban, a polgárosodás időszakában szembeötlően és ma is elháríthatatlannak látszóan három nagyobb régióra tagolódott. Az egyik a fejlődésben élen járó Nyugat-Európa, amely számunkra is „Nyugat” többféle értelemben. A másik Közép-Európa, amelynek földrajzilag is részei vagyunk, bár Nyugatról nézve szinte Keleten. A földrésznek ez a területe történelmileg is középen van: a harmadik részhez, Kelet-Európához képest már szinte Nyugat. Kelet pedig már majdnem Ázsiának számított. S ne feledjük azt se, hogy a magyarság Ázsiából vándorolt Európába, nem egyedül Európa népei közül. Ady Endre szemléletesen jelenítette meg sorsunkat: komország vagyunk, Kelet és Nyugat között evezgetve, de soha sehova meg nem érkezve.

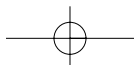
A történelem során, Mátyás király halála óta voltunk szolgája, rabszolgája Nyugatnak és Keletnek egyaránt. Néhányszor állítólag felszabadítottak minket, ám sokszor volt könnyebb szolgaságban élni. Őseinktől megörököltük az ilyenfajta sorsnak a tudását, a túlélés útjait-módjait.

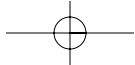
A hetvenes években egyszer Kelet-Németországban járva, amely egyébként számunkra szinte Nyugatnak bizonyult, vásároltam egy történelmi atlaszt. Megdöbbenve fedeztem fel azt, amit egyébként tudnom kellett volna, de mintha mégsem ezt tanították volna nekünk: Mohácstól Trianonig nem létezett önálló Magyarország. A Magyar Királyság a Habsburg birodalom részeként jelent meg. A mi nézőpontunkból Magyarország története zajlott akkor is. Még egy példát említenék. A Britannica Hungarica Európa szócikkének terjedelmes része az Általános



történelem és művelődéstörténet című fejezet, amely mintegy 65 normál könyvoldalnival (1800 karakterrel számolva). Ebben elvétel s inkább csak említés, felsorolás részeként szerepel Magyarország, s ezek egy része is feltehetően a magyar szerkesztőség szerény kiegészítése. Az államalapítástól Mohácsig egyetlen szó sincs rólunk, pedig nem jelentéktelen államocskák voltunk. Azután hallgatás 1848-ig. A török birodalom európai jelenléte és annak hatása minimális figyelmet kap. A Finnország–Magyarország vonaltól keletre és délre mintha csak a lengyelek és az oroszok léteztek volna. A művészetek és a tudományok szereplői közé még Petőfi vagy Bartók sem kerülhettek be. Aligha vigasztalhat bennünket, hogy a reneszánsz nagy festészetéről is elfeledkeztek, s Ibsenről, Csehovról, Thomas Mannról is. Egyszóval Nyugat-Európa még ma is inkább csak önmagát tartja számon Európa részeként.

Pontosabban az ezredfordulóra a helyzet még ennél is kiábrándítóbb. Európának már a saját történelme, kulturális hagyományai sem kellenek. Magyarország válságban van, de számunkra ez már félezer éve ismerős állapot. Ám a mi saját külön kis magyar válságunk egy elképesztően hatalmas európai válsággal találkozhat. A Római Birodalom bukása óta nem kellett az európai történelemnek ilyen hatalmas megrázkódtatással szembenéznie, arra felkészülnie. A történelem persze soha sem ismétli változatlanul önmagát. Ne feledjük azonban, hogy a Birodalom bukása, megsemmisülése nem söpörte el a görög–római kultúrát, s magát a latin nyelvet is megőrizte, azt mintegy ezer évig Európa anyanyelveként használták. S ennek az ezer esztendőnek az első felében vált Európa kereszténnyé, mi, magyarok is ezáltal váltunk végérvényesen európaiakká. A latin ma már, sajnos, tényleg halott nyelv, a görög–latin kultúra is félig elfeledetté vált, Homéroszt, Vergiliust sem olvasnak a polgárok, s a Bibliát is egyre kevésbé ismerik. Európa lakosainak jelentékeny része nem akar tudomást venni sem a görög–római, sem a zsidó, sem a keresztény gyökerekről, részben még ma is élő hagyományokról. Az amerikanizálódás, újabb nevén a globalizmus valamiféle groteszkül eltorzított liberalizmus szellemében mintha olvasatlanul is Madách Imre falanszterének sálonosságát tűzné ki célul. Nincs politikai diktatúra, ám a nevelődés kezdettől holtig tartó folyamata kiiktathatatlanul telítve van diktatórius elemekkel. Az létezik csak, amit reklámoznak. S csak azt reklámozzák, amiből azonnal anyagi hasznot lehet húzni. Az átlagember csak azt ismeri meg, azt hallgatja, nézi, amit a sztárok közvetítenek. Mintha csupán öt-hat olvasni érdemes magyar író létezne. Ám ők is csak korlátozottan. Népszerű műsorokba, ahol „véletlenül” hallhat róla az átlagember, író, festőművész, a komolyzene szakembere aligha kerülhet be. Tessék megnézni a szaküzletek, a hatalmas áruházláncok könyves kínálatát: a mennyiségben keresni kell a minőséget. A magyar kultúra kimagasló értéke líránk. Klasszikusok és kortársak kötetéhez alig néhány helyen lehet hozzájutni. Vajon megalapozatlan-e az a következtetés, hogy nemcsak Nyugat-Európa veszíti el önmagát, hanem mi is kezdjük elveszíteni vitathatatlan értékeinket. Németh László azt írta az 1930-as években, hogy vagy minőségi emberré, nemzeté válunk, vagy elveszünk. Ma még nagyobb igazság ez. Mert Európa csak annyit ér, amennyi a mi-



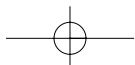


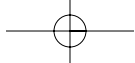
nőség benne, s mi is csak annyit fogunk érni a jövőbeli, nem tudhatjuk milyen Európában, amennyi a minőség bennünk. Ne feledjük azonban, hogy a globalizáció minőségellenes. Eddig még a technikai fejlődésben is annak bizonyult, mert a legújabb csodagépeket is rövid élettartalmúnak tervezte, újabbak és újabbak vásárlására készítetve és buzdítva. Annak idején a mechanikus írógép egy életen át működött, javítható volt. Ma már egy ötéves számítógép is korszerűtlennek számít. A bútor fából készült, és több nemzedéket is ki tudott szolgálni. A maiaknál már egy évtized is hosszú idő.

A baj tehát nemcsak bennünk van, hanem Európában, sőt az egész emberiségben. S ezt erősítik a mi külön kis Kárpát-medencei gondjaink. Ha az, ami két és félezer év Európáját jelenti, elvész, mi sem maradhatunk meg európainak, hírvivőként, tanúként sem, mert nem vagyunk elég erősek. Mégsem tehetünk mást mi sem, mások sem, mint felerősíteni önmagunkban Európa igazi szellemiségét. S ez a görög, a római, a zsidó, a keresztény eszmékből és értékekből, a reneszánszból, a felvilágosodásból táplálkozik. Ezeket torzította tragikussá a fasizmus és a bolsevizmus, s ezeket igyekszik eltörölni a posztmodern korral beköszöntő globalizmus. Értékek és értékrend nélkül olyan az ember, olyan a társadalom, mint a tengeren a hajó kormány és iránytű híján. Az értéknek hazudott hamisságok sora téveszti meg ma a modern civilizáció deformálódott közösségeinek embereit. Ez ma Európának a legfőbb baja, ez nekünk is. Hol van 1848, 1956 szellemisége? Hiszen az nemcsak percekre, napokra hatott, átívelt a jövőbe. Hol van Petőfi, Arany, Ady, Babits, Kosztolányi, Illyés és a többiek életműve, magyarsága, felelősségtudata és annak hatása? Milyen büszkék lehettünk arra 1956-ban, amit Magyarország tett! Hány nemzedék ismerhette fel például Arany János műveiben a magyar nyelv géniusát! Bartók zenéjében az egyetemesség és a magyarság zseniális összhangját! A népművészetben a teremtő életelvet!

Európa átka a torz elveken alapuló, torz gyakorlatot folytató globalizáció. Az a szellemiség, amely megteremtette a reneszánsz kor végére, a XVII. századra már egyértelműen a közelmúltig érvényes Európa-fogalmat, a nemcsak „a fehérek közt európai” embert, hatalmas ütésekkel kapott a fasizmustól, a bolsevizmustól, ám a legsúlyosabb csapásokat az ezredfordulón szenvedte el. A mai idősebb generációk, itt Magyarországon is e nemes hagyomány körében nevelődtek fel, s hajlamosak arra, hogy elfeledjék: 2010 Európája már jelentősen mássá változott, s ennek a ténynek meghatározó szerepe van abban, hogy nálunk nem képes érvényesülni az elképzelt ideál. Úgy látszik, hogy valóban elkéstünk: egy már nem létező Európára vágyakozunk. Kérdés azonban, hogy a hagyományos Európa-eszme és annak gyakorlata végleg a múlté-e már? József Attilát idézve: „Ha beomlanak a bányát / vázázó oszlopok, / a kincset azért a tárnák / őrzik és az lobog. / És mindig újra nyitnák / a bányászok az aknát, / amíg szívük dobog.” A mi legfőbb kincsünk a szimbolikus Európa és benne Magyarország. Mindezt *át kell vinnünk a túlsó partra*, mert ha ez nem sikerül, *létünk végleg lemerül.*

Mi a teendőnk tehát? Európát, a nagyvilágot megváltoztatni nem tudjuk, magunk azonban elindulhatunk egy helyesebb úton. S mint cseppben a tenger, bár



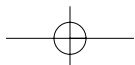


Kelet Svájcává most sem válhatunk, bebizonyíthatjuk, hogy magyarként, emberként, európaiként egyaránt meg lehet maradni ebben az új évezredben.

Nem a lehetetlennek kell nekifeszülnünk, hanem a szükséges és lehetséges célokat kitűzve küzdeni azok megvalósításáért. Ehhez szemléletváltásra van szükség. Újra be kell látnunk, hogy az ember közösségi lény, aki beleszületik egy családba, egy anyanyelvbe, nevelődik kisebb-nagyobb közösségekben. Embernek születik persze, s mindenki testvére egymásnak. Az nevezhető véletlennek, hogy éppen magyarnak születünk vagy franciának, olykor nyelvet, országot is válthatunk, az emberek meghatározó többsége azonban elsősorban anyanyelvi kultúrájához kötődik. Mindegyik kultúrában számos érték halmozódott fel. Az állatvilág egyes fajtainak kipusztulása miatt aggódnak sokan, mások viszont azt tartanák ideálisnak, ha az egész emberiség egyetlen nyelvet beszélne, egyazon sztárért rajongana, ugyanazt a cipómárkát használná, s egyformán nem gondolkozna.

Az egészséges, ön maga fennmaradását biztosító közösséghez szükséges, hogy ez a közösség, jelen esetben a magyarság senkit ne rekesszen ki önmagából. Se országghatárok, se ideológiai, gazdasági különbségek ne jelenthessenek akadályt. Ennek megoldása elsősorban a politika feladata. Elengedhetetlen az is, hogy gondoljunk a jövőre: legyenek utódaink. Európa legegységesebb szinten a születésszám drasztikus korlátozásával készül ön maga felszámolására. Furcsa ellentmondás, hogy éppen a magasabb életszínvonal teszi szinte divattá az egykézést. Ám ha a szegénység áldozatvállalóbb és gyermeknevelésre inkább vállalkozik: mi 2010-ben éppen eléggé szegények vagyunk ahhoz, hogy gyermekeinkkel vegyük fel a harcot egy igazabb és boldogabb Magyarországért. Ezeket az utódokat azonban fel is kell nevelni. S nemcsak étellel és itallal, hanem szép és igaz szóval. S játszani is emberhez méltó módon szükséges tanítani őket. A magyar oktatásügyet emberemlékezet óta szidni szokás. Az elmúlt hatvan évben, elemista korom óta annyi változást, annyi reformot vagy annak nevezett szörnyűséget éltem meg magam, hogy felsorolni is sok lenne azokat. A legszörnyűségesebb azonban az, ami az elmúlt másfél évtizedben történt. A bölcsődétől az egyetemi képzésig eltorzítottak mindent egy ostoba és önmagához is következtelen liberalizmus szellemében. Hol erre, hol arra a külföldi példára hivatkoztak, hol a fehér is feketének, hol a fekete is fehérnek neveztetett. A minőségelv jegyében egyre gyatrább eredmények születtek, az egyenjogúságra hivatkozva éppen a kiválókat akadályozták az előmenetelben. A pedagógusokat egyre inkább a társadalom perifériájára sodorták. Emberietlenné és magyartalanná vált oktatásügyünk. Rendbetételéhez talán egy évtized sem elegendő, de ez a munka halaszthatatlan.

Mindezzel szorosan összefügg anyanyelvünk sorsa. A magyar nyelv mintegy háromezer éve önállóan létezik. Rengeteget változott persze, ám ha Szent István és kortársai ma közénk kerülnének, meg tudnánk érteni őket. Ennek a nyelvnek hatalmas kulturális öröksége van, s igen gazdagon, sokrétűen lehetünk képesek rajta önmagunkat kifejezni. Amit a magyarság múltjáról, elődeinkről tudunk, azt jelentős mértékben irodalmunkból ismerhettük meg. A felmérések szerint a magyarok nyelvtudása szegényes az intenzívebb nyelvoktatás ellenére még a fiatalabb



nemzedékeknél is. Ám a tendencia javulást mutat. Anyanyelvünk ismerete azonban mintha silányodna, a szép és pontos beszéd már a közélet, a média szereplőinél sem mutatkozik szükségesnek. Jó, hogy létrejött a Magyar Nyelv Múzeuma, hogy megtartottuk a magyar nyelv évét, ez azonban kevés. Folyamatosan, kormány szinten szükséges foglalkozni anyanyelvünkkel, annak művelőivel, az íróktól a tanárokon át a médiaszereplőkig.

Újra meg kell tanulnunk, meg kell hódítanunk a magyar kultúrát, anyanyelvünket, hagyományainkat, az azokból sugárzó erkölcsöt, életszemléletet, magatartást. S újra meg kell hódítanunk Magyarországot mint tájat, termőföldet, életünk színterét. A globalizmusnak nemcsak szellemi ártalmai vannak, hanem természetiek is. A szellemi környezetszennyezés karöltve jár a természetivel. S végső soron mindegyik a kiölhetetlen profitéhség következménye. Magyarország önálló állam, joga és kötelessége önmagát védenie. A honfoglalás ősmondája szerint Árpád fejedelem egyik vezérért a majdani Magyarországra küldte, hogy szemlélje meg. A vezér mindent szépségnek és jónak talált. Árpád visszaküldte őt egy aranyozott szerszámú paripával, amelyet Szvatopluk fejedelemnek ajándékozott, s cserébe földet, füvet és vizet kért. Szvatopluk hálás, jövődő telepéseknek gondolta a magyarokat, azok viszont ezzel a cserével az országot vették meg. Országunk vize, földje, termése 1100 éve szolgál bennünket, hol hét bő, hol hét szűk esztendővel. Ez a rend most felborulni látszik. Bajban vagyunk, s még nem a klímaváltozások miatt. Nagypapáink még elképzelni sem tudták, hogy parlagon hagyják a földeket, hogy üresen hagyják az istállókat, hogy kivágják a szőlőtőkét. S hogy dologtalanul múltanak a napok, a hetek, az évek. Újra birtokba kell venni Magyarország földjét, vizét, s a megfelelő növényeket kell termesztetni. A parlagföldek, az elsivatagosodás ellen két hatékony ellenszert találhat még a laikus irodalmár is. Az egyik az erdőirtás helyett a nagyarányú erdősítés. Ez munkaalkalmat teremtene még szakképzetlenek számára is. S húsz év múlva alighanem nagy szükség lesz e hagyományos tüzelőanyagra is. A silányabb, folyó közeli földeken pedig hatalmas, sok négyzetkilométeres víztározókat kellene létesíteni. Komolyabb vízmélység esetén ezek állandó tavakká változhatnának, folyamatosan új mikroklímát teremtve, s nem mellékesen elhárítva az egyre gyakoribb árvízveszélyt, lehetővé téve az aszályos területeken az öntözést.

Vegyük birtokba azt, ami a miénk. Éljük meglevő lehetőségeinkkel. Ne a mai Nyugat-Európát bámuljuk, mert gazdasági szintjét elérni nem fogjuk, szellemiségétől pedig óvakodnunk kell. Egy régebbi Európa eszméjét őrizzük magunkban. Ez az eszme benne élt a régebbi Magyarországon, s ott rejtőzködik a maiban is. Általa kellene és általa lehetséges újjászületnünk.